

Батлав:

БОУАӨЯ-ны Хүрээлэн буй орчны бодлогын
хэрэгжилтийн газрын дарга

/Г.Энхмөнх/

Зөвшөөрч, хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн:

“МАНДАЛ РЕСУРС” ХХК-ийн
Гүйцэтгэх захирал

/Г.Дашдэндэв/

ӨМНӨГОВЬ АЙМГИЙН МАНДАЛ-ОВОО СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ
MV-016759 ТООТ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛТЭЙ БУРХАН ДЭЛ
АЛТНЫ ҮНДСЭН ОРДЫГ ИЛ АРГААР АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНД
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ
*/Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-016759/
/Аж ахуй нэгжийн регистрийн дугаар: 5699134/*

Хянасан:

Уул уурхайн нөлөөллийн бодлого, төлөвлөлт
хариуцсан ахлах шинжээч

/Ц.Жаргалнэмэх/

Боловсруулсан:

“Мандал ресурс” ХХК-ийн Байгаль
орчны ахлах мэргэжилтэн

/Г.Сүх-Очир/

АГУУЛГА

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	4
1.1. Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн ерөнхий мэдээлэл	4
1.2. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл	4
1.3. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэр, талбайн байршил	4
1.4. Уулын хэсэг	5
1.4.1. Орд ашиглах тусгай зөвшөөрөл:	5
1.4.2. Төслийн хүчин чадал:	5
1.5. Үйлдвэрийн хэсэг	6
1.5.1. Баяжуулах хүдрийн хэмжээ	6
ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	8
2.1. Нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны нэгж	8
2.2. Хүн ам, нас хүйс	8
2.3. Эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг, аж ахуй нэгж, үйлчилгээний газар	8
2.4. Мал аж ахуй	9
2.5. Баянхошуу баг	9
2.6. Орон нутгийн төсөв	9
2.7. Байгаль орчин	10
2.7.1. Хөрсөн бүрхэвч	10
2.7.2. Ургамлан бүрхэвч	11
2.7.3. Амьтны аймаг	11
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ	12
ДӨРӨВ. ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	13
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗАРДАЛ	14
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	15
5.1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг	15
5.2. Усны нөөц, чанарт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг	17
5.3. Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид	18
5.4. Ургамлан нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг	19
5.5. Амьтны аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг	20
ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	21
ДОЛОО. ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	21
НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ	22
ЕС. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	22
АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	22
АРВАН НЭГ. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	24
АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	26
12.1. Хөрсний хяналт шинжилгээ	26
12.2. Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ	28

12.3. Усны түвшин, чанарын хяналт шинжилгээ	29
12.4. Ургамлын судалгаа	29
12.5. Амьтны судалгаа	30
АРВАН ГУРАВ. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	30
АРВАН ДӨРӨВ. НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	31
УУЛ УУРХАЙН ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС	32
Нэг. Төсөл хэрэгжүүлэгч хуулийн этгээд, төслийн тухай товч мэдээлэл	32
Хоёр. Төсөл хэрэгжүүлэх чиглэлээр олгогддог тусгай зөвшөөрөл	33
ГУРАВ. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	34
ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ	34
ТАВ. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ	35
ЗУРГАА. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГА ХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС	36
ДОЛОО. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ	0
ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ	0
НАЙМ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС	1

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1-1. Эргэлтийн цэг	4
Хүснэгт 1-2. Уурхайн календарчилсан төлөвлөгөө	5
Хүснэгт 1-3. Баяжуулах үйлдвэрийн ажиллах горим	6
Хүснэгт 2-1. 1000 хүнд ногдох төрөлт, нас баралт, ердийн цэвэр өсөлт	8
Хүснэгт 2-2. Мал төллөлт жил бүрийн 10 дугаар сарын байдлаар, сумдаар	9
Хүснэгт 2-3. Төл бойжилт, сумдаар, төрлөөр	9
Хүснэгт 3-1. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний дүгнэлт	12
Хүснэгт 5-1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	15
Хүснэгт 5-2. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	17
Хүснэгт 5-3. Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид	18
Хүснэгт 5-4. Ургамлын аймагт учруулж болзошгүй	19
Хүснэгт 5-5. Амьтны аймагт учруулж болзошгүй	20
Хүснэгт 6-1. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	21
Хүснэгт 7-1. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	21
Хүснэгт 8-1. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох	22
Хүснэгт 10-1. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт	22
Хүснэгт 11-1. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	24
Хүснэгт 12-1. Хөрсний хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	26
Хүснэгт 12-2. Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ	28
Хүснэгт 12-3. Усны түвшин, чанарын хяналт шинжилгээ	29
Хүснэгт 12-4. Ургамлын судалгаа	29
Хүснэгт 12-5. Амьтны судалгаа	30
Хүснэгт 13-1. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	30
Хүснэгт 14-1. Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	31

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1-1. Төслийн талбайн байршил	4
Зураг 2-1. Төслийн талбай орчмын хөрсний тархалт	10
Зураг 2-2. Монгол орны ургамал газарзүйн тойрог	11

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн ерөнхий мэдээлэл

Дэл хярын шохойн чулууны орд нь MV-016759 тоот Хоримт нэртэй ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн зүүн урд хэсэгт оршдог бөгөөд тус тусгай зөвшөөрлийг “Мандал ресурс” ХХК нь 100% эзэмшдэг. Тус талбай нь 100000-ийн лист-ийн М-48-125-д багтдаг.

1.2. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

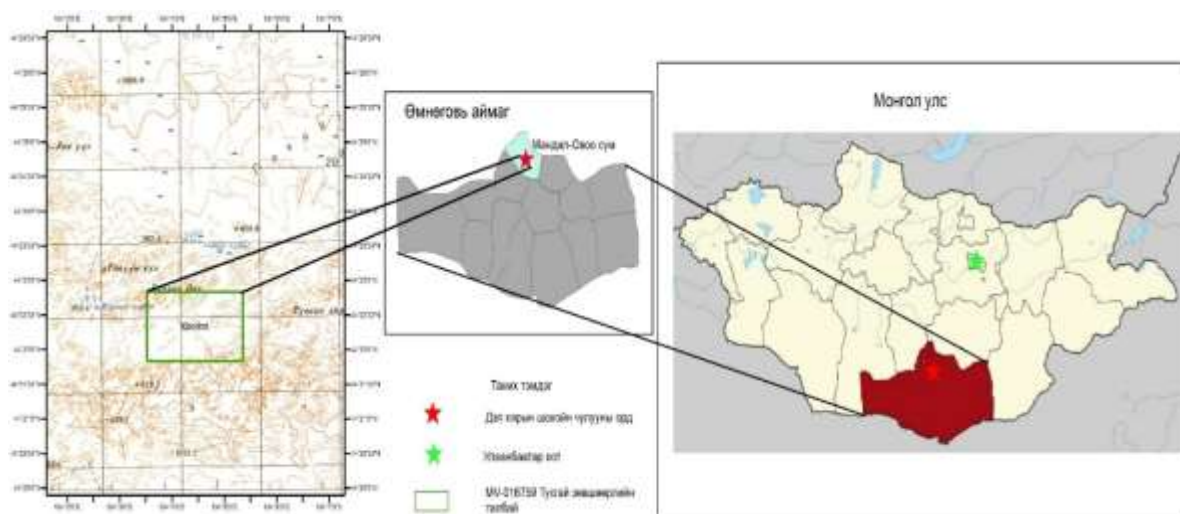
Хэрэгжүүлэгч:	“Мандал ресурс” ХХК
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл:	
Улсын бүртгэлийн дугаар:	9011405030
Регистрийн дугаар:	5699134
Хаяг:	Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Энхтайваны өргөн чөлөө, Авзага трейд оффис, 3 давхар, 301 тоот

1.3. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэр, талбайн байршил

Хоримт нэртэй MV-016759 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай нь засаг захиргааны хувьд Өмнөговь аймгийн Мандал овоо сумын нутаг дэвсгэрийн баруун өмнөд хэсэгт сумын төвөөс баруун урагшаа 40 км-т орших Бурхан дэл уулын өвөрт, Улаанбаатар хотоос баруун урагш 630 км-т аймгийн төв Даланзадгад хотоос баруун хойш 120км-т байрлана.

Хүснэгт 1-1. Эргэлтийн цэг

№	X	Y
1	104° 05' 21.1"	44° 21' 50"
2	104° 03' 31.1"	44° 21' 50"
3	104° 03' 31.1"	44° 22' 50"
4	104° 5' 21.1"	44° 22' 50"

Зураг 1-1. Төслийн талбайн байршил

1.4. Уулын хэсэг

АМГ-ын даргын 2012 оны 09 дугаар сарын 19-ны өдрийн Т/172 дугаар тушаалаар Бурхан дэлийн алтны үндсэн ордын геологийн нөөцийг В зэрэглэлээр 1444.5 мян.тн хүдэрт 1.4гр/тн дундаж агуулгатай 1656 кг алт авхаар төлөвлөсөн.

Ордын хүдрийн биет нь гадарга дээр ил гарштай, тогтвортой зузаантай байдаг. Төслийн уурхайн ашиглалтын системийг ил уурхайн авто тээвэртэй ашиглалтын системээр ашиглахаар төсөлд тусгасан.

1.4.1. Орд ашиглах тусгай зөвшөөрөл:

Өмнөговь аймгийн мандал-овоо сумын нутагт орших “бурхан дэл” нэртэй 450.73 га талбай бүхий ашигт малтмалын мв-016759 дугаартай ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг “Мандал Ресурс” ХХК-д 30 жилийн хугацаатай олгосон байна.

Ил уурхайн эцсийн хүрээ хязгаар, үйлдвэрлэлийн нөөц: уурхайн хэмжээнд үйлдвэрлэлийн В нөөц 1,455.2 мян.тн хүдэр, хүдэр дэх алтны дундаж агуулга 1.12 гр/тн байна. “ашигт малтмалын баялаг, ордын нөөцийн ангилал, заавар”-ын дагуу уг орд нь II бүлэгт хамаарч байгаа тул батлагдсан В зэргийн нөөцөд тулгуурлан ил уурхайн оновчлол хийсэн учир С нөөц өртөхгүй.

1.4.2. Төслийн хүчин чадал:

2026 онд уурхай нь хоногт 2 ээлжээр, ээлжинд 12 цагаар ажиллах ба ээлж солилцох хугацаа 2 цаг, бүтээлтэй ажиллах хугацаа 20 цаг байна.

Уурхайд өмнөх онд ашигласан техник тоног төхөөрөмжүүдийг үргэлжлүүлэн ашиглах бөгөөд ордын үлдсэн нөөц болох 690 мян.тн хүдэр олборлон баяжуулах хүчин чадалтайгаар ажиллана.

Хүснэгт 1-2. Уурхайн календарчилсан төлөвлөгөө

№	Үзүүлэлт нэр	1-р жил	2-р жил	3-р жил	Нийт
1	Уулын цул, тн	903,392	11,758,920	11,848,383	24,510,695
2	Уулын цул м3	324,392	4,229,827	4,262,008	8,816,797
3	Нийт хөрс хуулалт м3	287,827	3,981,674	4,026,717	8,296,218
4	Нийт хөрс хуулалт тн	800,160	11,069,054	11,186,236	23,055,449
5	Хөрс хуулалтын итгэлцүүр тн/тн	7.75	16.05	16.89	15.8
6	Хөрс хуулалтын итгэлцүүр м3/тн	2.79	5.77	6.08	5.7
7	Нийт хүдэр олборлолт м3	37,134	248,153	238,182	523,470
8	Нийт хүдэр олборлолт тн	103,232	689,867	662,147	1,455,246
9	Исэлдсэн хүдэр тн	101,663	629,804	60,021	791,488
10	Анхдагч хүдэр тн	1,569	60,063	602,126	663,758
11	Исэлдсэн хүдэр дэх алтны агууламж г/т	1.71	1.09	0.66	3.46
12	Анхдагч хүдэр дэх алтны агууламж г/т	0.66	1.65	1.05	3.36
13	Нийт дундаж агуулга г/т	1.70	1.14	1.01	1.12
14	Исэлдсэн хүдэр дэх алт/кг	174.35	684.60	39.48	898.4
15	Анхдагч хүдэр дэх алт,кг	1.04	99.35	631.17	731.6
16	Нийт олборлох металлын хэмжээ, кг	175.38	783.95	670.65	1.630.0

1.5. Үйлдвэрийн хэсэг

Алтны үндсэн ордын хүдрээс алтыг ялган баяжуулах олон технологи байдгаас бага агуулгатай хүдрийн хувьд хамгийн түгээмэл ашиглагддаг технологи нь нуруулдан уусгах технологи болно.

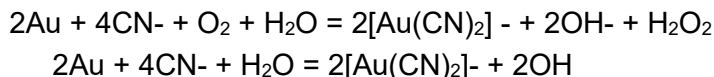
Цианид ашиглан алт уусгах арга нь түүний хямд үнэ болон алт, мөнгийг сонгомол хэлбэрээр уусгах чадварт үндэслэгдсэн. Харин агуулга өндөртэй алтны хүдрийг гравитаци-гангийн уусгалт хосолсон технологиор баяжуулбал илүү эдийн засгийн хувьд үр ашигтай байдаг.

“Бурхан дэл” алтны үндсэн ордын үйлдвэрлэлийн нөөц нь 1,455,246 тн хүдэр ба үүнээс $Au > 2$ гр/тн агуулгатай хүдрийн хэмжээ 198,447.5 тн юм. Иймээс технологийн туршилтын үр дүн болон төсөл захиалагч компанийн санал болгосны дагуу $Au > 2$ гр/тн агуулгатай хүдрийг гравитаци-гангийн уусгалт хосолсон, $Au < 2$ гр/тн агуулгатай хүдрийг нуруулдан уусгахаар баяжуулах үйлдвэрийн төлөвлөлтийг боловсруулав.

Хэдийгээр цианид натрийн хоруу чанар нь анхаарал татах асуудал боловч уг урвалжийг технологийн горимын дагуу, зөв зохистой ашигласан тохиолдолд хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөгүй, эрсдэл багатай байж болно. Энгийн цианидын давс буюу натрийн цианид нь усанд уусч диссоциацлагдан тухайн металлын давс, чөлөөт цианидын ионыг үүсгэдэг.

Цианжуулалтын үед алт нь хүчилтөрөгчөөр исэлдэж улмаар $[Au(CN)_2]^{-}$ -гэсэн комплекс анионы байдлаар уусмалд шилжинэ. Энэ урвалыг дараах байдлаар илэрхийлнэ.

1.5.1. Баяжуулах хүдрийн хэмжээ

Уурхайгаас эхний жил нийт 103,232 тн хүдэр, хоёр дох жил 689,867 тн хүдэр, гурав дах жил 662,147 тн хүдэр олборлоно. Үүнээс хоёр дох жил $Au < 2.0$ г/т агуулгатай 653,276 тн хүдэр, гурав дах жил 603,522 тн хүдрийг нуруулдан уусгана. Харин хоёр жил $Au > 2.0$ г/т агуулгатай 139,823 тн хүдрээс 99,223 тн хүдрийг нь, хоёр дох жил овоолгын үлдэгдэл болох 40,599 тн хүдэр, уурхайгаас үйлдвэрт нийлүүлэх 58,625 тн хүдрийг гравитацийн баяжуулалт болон гангийн уусгалтын технологиор боловсруулна.

Бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөөг гаргахдаа уулын хэсгийн жигд тогтвортой ажиллагааг хангах, хүдрийг сорчлохгүй бүрэн ашиглах, үйлдвэрт орж буй хүдрийн агуулга харьцангуй жигд байх суурь нөхцөлийг хангаж ажиллах хэрэгтэй.

Хүснэгт 1-3. Баяжуулах үйлдвэрийн ажиллах горим

№	Үзүүлэлт	Бутлах хэсэг	Гангийн уусгалтын болон гравитацийн үйлдвэр	Нуруулдан уусгалтын үйлдвэр
1	Ээлжийн тоо	2	2	2

2	Хоногт ажиллах цаг	12	12	12
3	Төлөвлөгөөт засварын хоног	25	25	25
4	Жилд ажиллах бодит өдөр	340	340	340
5	Жилд ажиллах бодит цаг	8160	8160	8160
6	Тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдал, %	80%	90%	90%
7	Жилд ажиллах бодит цаг	6528	7344	7344
8	Сард ажиллах бодит цаг	544	612	612
9	Цагийн хүчин чадал, тн/цаг	114.89	13.62	88.95
10	Хоногийн хүчин чадал, тн/хоног	2757	327	2135
11	Сарын хүчин чадал, тн/сар	62500	8333	54440
12	Жилийн хүчин чадал, тн/жил	750,000	100,000	653,276
13	Бутлагдсан хүдрийн нөөцийн хэмжээ, тн /7хоног/	19,301	-	-

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны нэгж

Өмнөговь аймаг: 1931 онд байгуулагдсан. Монголын хамгийн том газар нутагтай аймаг бөгөөд далайн түвшинээс дээш 1406 метр өндөрт оршдог. Аймгийн төв Даланзадгад хот Улаанбаатараас. 553 км зайтай. Нутаг дэвсгэрийн хэмжээ 165.4 мянган ам км.

Өмнөговь аймгийн Мандал-Овоо сум: 1923 онд “Богд хан “уулын аймгийн “Дэлгэрхангай уулын хошуу”-ны “Хана” сум нэртэй байгуулагдаж анхны дарга нь Ш.Раднаабазар тайж гэдэг хүн байжээ.

1931 онд Өмнөговь аймаг байгуулагдахад шинэ Баян-Овоо сум дараа нь удалгүй Мандал-Овоо сум гэж нэрлэгджээ. Сумын төв нь 1923 онд Онгийн голын хөвөөнд “Хаяагийн гол” гэдэг газар байгуулагдснаас хойш 25 жил нүүдлийн байдалтай байж байгаад 1948 онд одоогийн байгаа “Шархулсан”-д төвлөрсөн юм.

2.2. Хүн ам, нас хүйс

Өмнөговь аймгийн Мандал-овоо сум 2023 оны эцэст урьдчилсан байдлаар 1503 хүн амтай болж, 2024 оны эцсийн хүн амаас 0.9 хувиар буюу 25 хүнээр буурсан байна. Нийт хүн амын 53.2 хувь буюу 787 эрэгтэйчүүд, 46,8 хувь буюу 691 эмэгтэйчүүд эзлэж байна. Насны бүтцээр ангилвал 38.3 хувийг 0-19 насны хүүхэд, 49.2 хувийг 19-59 насны, 12.4 хувийг 60-с дээш насны хүн ам эзэлж байна. Өрхийн тоо 574 болж өмнөх оноос 4 өрхөөр буюу 0.7 хувиар өссөн дүнтэй байна.

Хүснэгт 2-1. 1000 хүнд ногдох төрөлт, нас баралт, ердийн цэвэр өсөлт

Аймаг, нийслэл	Жил											
	2023			2024			2024 I-X			2025 I-X		
	Төрөлт	Нас баралт	Ердийн цэвэр өсөлт	Төрөлт	Нас баралт	Ердийн цэвэр өсөлт	Төрөлт	Нас баралт	Ердийн цэвэр өсөлт	Төрөлт	Нас баралт	Ердийн цэвэр өсөлт
Аймгийн хэмжээнд	21.9	5.5	16.4	19.6	5.4	14.2	12.5	3.4	9.1	11.8	3.1	8.7
Мандал-овоо	18.1	6.5	11.6	16.1	6	10.1	7.4	4.1	3.4	15.6	4.1	11.5

2.3. Эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг, аж ахуй нэгж, үйлчилгээний газар

Тус сумын бага сургууль 1940 онд байгуулагдан 1973 онд ЕБДС болж, Хүн эмнэлэг 1939 онд байгуулагдан 1968 онд ХИЭСалбар болж, Мал эмнэлэг 1937 онд байгуулагдан 1956 оноос Малын их эмчийн салбар болж өргөжсөн байна. Цэцэрлэг 1962 онд, Улаан булан 1940 онд, Нүүдлийн кино1959 онд, Номын сан 1962 онд, Цахилгаан станц 1959 онд, ХААН банк 1962 онд, Холбооны салбар 1961, Анхны хоршоо 1929 онд, МАХН-ын үүр 1938 онд тус тус байгуулагдан үйл ажиллагаагаа явуулж өнөөдрийг хүртэл сум орныхоо ирээдүйн төлөө ажилласаар байна.

Сумын ЗДТГазрын харъяанд ЕБС, Цэцэрлэг, Хүн эмнэлэг, Соёл, спортын төв, “Хаан мандал” “Аргамжин цэцэг” ОНӨҮГ, “Шүтээн мандал”, “Мандал 3 хайрхан”,

"Түшиг мандал", "Өлзийтхонгор хайрхан", "Ингэн тагш", "Олон овоот гоулд", "Их монгол майнинг" ХХК, "Мандал ресурс" ХХК зэрэг олон арван аж ахуй нэгж албан газрууд үйл ажиллагаагаа идэвхитэй явуулж байна.

2.4. Мал аж ахуй

Аймгийн хэмжээнд 2024 оны эцэст тоологдсон төллөх насны нийт 952.1 мянган хээлтэгч малын 708.2 (74.4%) мянга нь 2025 оны 10 дугаар сард төллөсөн байна.

2024 онд жилийн эцсийн мал тооллогоор нийт мал 179.05 мянган толгой болсон нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 10.86 мянган толгойгоор буюу 5.7 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Тэмээн сүрэг 23680 толгой, адуун сүрэг 6040 толгой, үхэр сүрэг 1430 толгой, хонин сүрэг 54660 толгой, ямаан сүрэг 93240 толгой тоологдсон байна.

Хүснэгт 2-2. Мал төллөлт жил бүрийн 10 дугаар сарын байдлаар, сумдаар

Сум	Оны эхний хээлтэгч		Оны эхний хээлтэгч		Оны эхний хээлтэгч	
	2024 I-X	2025 I-X	2024 I-X	2025 I-X	2024 I-X	2025 I-X
Аймгийн хэмжээнд	1 044 341	952 182	261 593	708 222	25.0	74.4
Мандал-Овоо	86 539	84 459	23 204	76 220	26.8	117.0

Хүснэгт 2-3. Төл бойжилт, сумдаар, төрлөөр

Сум	2024	2025	Бойжсон төл				
			Унага	Тугал	Ботго	Хурга	Ишиг
Аймгийн хэмжээнд	259 326	710 835	22 446	7 491	27 880	221 889	431 129
Мандал-Овоо	23 204	76 220	1 850	500	5 900	23 519	44 451

2.5. Баянхошуу баг

Сумын төвөөс урагш 45 км, аймгийн төвөөс 100 км зайтай оршдог. 221,9 мян.га газар нутагтай. 2024 оны жилийн эцсийн байдлаар 161 өрх, 419 хүн ам, 50220 мал тоологдсон.

2.6. Орон нутгийн төсөв

Өмнөговь аймгийн 2024 оны жилийн эцсийн урьдчилсан байдлаар орон нутгийн төсвийн орлого 64822,8 сая төгрөг болж, орлогын төлөвлөгөө 107.4 хувьтай биелсэн байна. Нийт орлогын 99.9 хувийг урсгал орлого, 0.1 хувийг хөрөнгө худалдсаны орлого тус тус эзэлж байна.

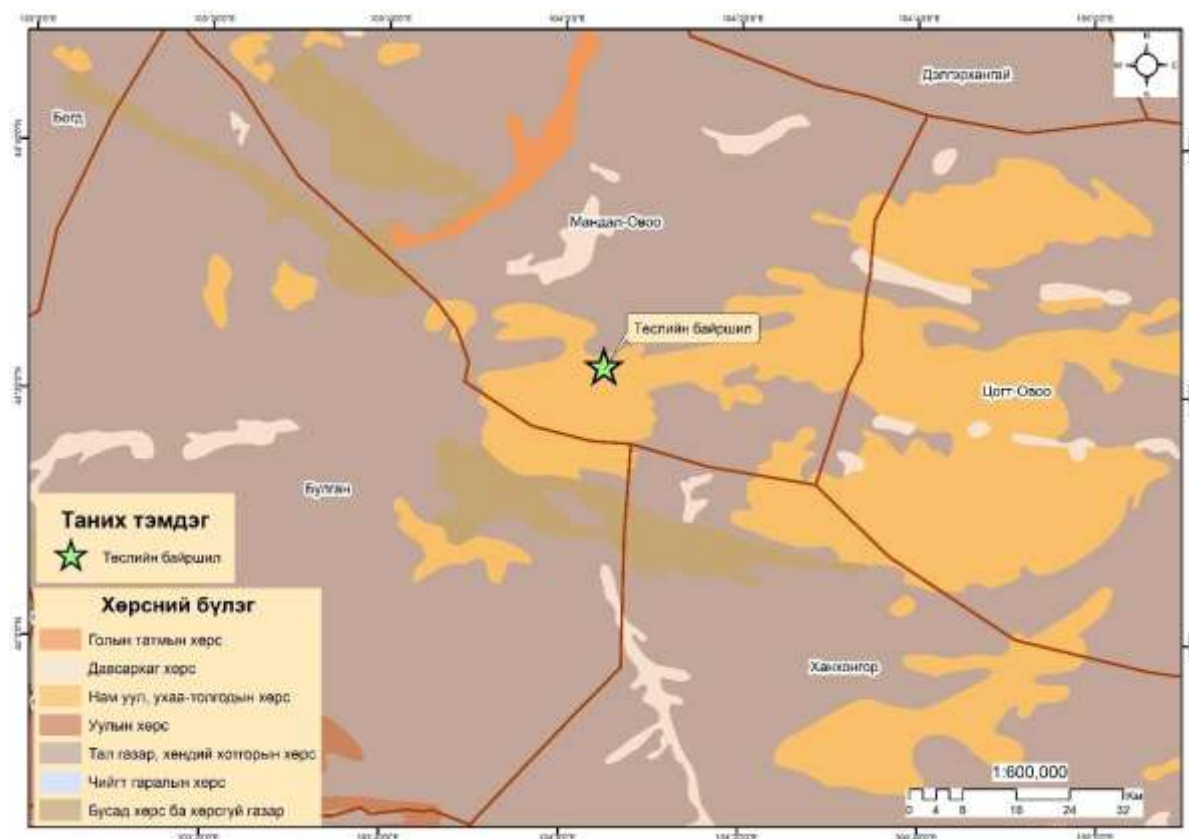
Урсгал орлогын 94.6 хувь нь татварын орлого, 5.4 хувь нь татварын бус орлого байна.

Орон нутгийн төсвийн орлогын төлөвлөгөөг Баяндалай, Баян-Овоо, Булган, Гурвантэс, Манлай, Мандал-Овоо, Номгон, Ноён, Сэврэй, Ханбогд, Ханхонгор, Хүрмэн, Цогт-Овоо, Цогтцэций, Даланзадгад сумдууд 1.1-92.4 хувиар давуулан биелүүлж, бусад сумд орлогын төлөвлөгөөг 10.8-0.6 хувиар тасалдуулсан байна. Аймгийн Засаг даргын нөөц хөрөнгө 1052.7 сая төгрөгийн гүйцэтгэлтэй буюу 99.5 хувийн гүйцэтгэлтэй гарсан байна.

2.7. Байгаль орчин

2.7.1. Хөрсөн бүрхэвч

“Бурхан дэл” ХХК-ийн “Алтны үндсэн орд ашиглах” төсөл хэрэгжих Өмнөговь аймгийн МандалОвоо сумын нутагт нь хөрс-газарзүйн мужлалын Төв Азийн их мужийн говийн мужийн өргөрөгийн бүсшилийн хээржүү цөлийн бор хөрсний 8-р тойрогт багтна (БНМАУ-ын Үндэсний Атлас, 1990).

Зураг 2-1. Төслийн талбай орчмын хөрсний тархалт

Тус төсөл хэрэгжих талбай нь ухаа толгод бүхий тэгшивтэр талд байрлаж байна. Энд харьцангуй өндрөөрөө 30-40 метр ухаа гүвээнүүд, тэдгээрийн хооронд орших тэгшивтэр талуудтай бөгөөд үнэмлэхүй дундаж өндөр нь д.т.д 1100-1500 м. Толгодын өвөр болон ар хажуугийн дээд хэсгээр хатуу суурь чулуулаг газрын гадаргад ойр орших бөгөөд чулуурхаг хөрсөнд ургадаг хуурай хээрийн ургамалшил дор сул хөгжилтэй сайр чулуурхаг цөлөрхөг хээрийн бор хөрс тогтворжсон.

Түүнээс доош толгодын хажуу руу намсаж бэл рүүгээ дөхөх тусам нунтаг шороон хурдасны зузаан нэмэгдэж цөлөрхөг хээрийн сайр чулуун хучаастай говийн бор хөрстэй болж ирнэ. Толгодын хоорондын хотос хонхороор дэрс, харгана голлосон үетэнт алаг өвст хээрийн ургамалшил дор мараа хэлбэрийн хөрс тархсан.

2.7.2. Ургамлан бүрхэвч

“Бурхан дэл” ХХК-ийн төсөл хэрэгжих бүс нутаг нь Монгол орны ургамал-газарзүйн мужлалаар Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт багтна. Тус бүс нутаг нь зүүн хойд талаараа Монгол орны чийглэг тал хээр болон Манжуур, баруун болон өмнөд талаараа Алашаны тэгш өндөрлөгийн хагас цөлөрхөг хээрт хамаарагдана.

Тус тойргийн ургамалжилтын онцлогийг авч үзвэл: Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрог: Энэ тойрог нь жинхэнэ говийн цөлөрхөг хээр, цөлийн төлөөлөгчдөөс бүрдсэн ургамлын аймагтай. Зөвхөн тухайн тойрогт тохиолдох 6 зүйл бий. Үүнд: Говийн бэрмэг *Limonium gobicum*, Боргоцойн хамхуул *Corispermum tylocarpum*, Хатгуурт сэдэргэнэ *Convolvulus arvensis*, Зөөлөвтөр лавай *Asterothamnus molliusculus*, Монгол шарилж *Artemisia mongolica*, Арзгар ишт сульхиаг зэрэг орно.

Зураг 2-2. Монгол орны ургамал газарзүйн тойрог

2.7.3. Амьтны аймаг

Мандал-Овоо орчмын нутаг нь Монгол орны хөхтөн амьтдын тархцын мужлалаар хойд говийн тойрогт хамаарагдаж байна. Өмнөх (Эко Трейд ХХК, 2009) судалгаанаас үзэхэд Мандал-Овоо орчмын нутаг дэвсгэрт хөхтөн, шувуу, мөлхөгчдийн гэх 3 ангид хамаарах 42 зүйлийн сээртэн амьтад бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 4 баг, 6 овог, 11 төрөлд хамаарах 18 зүйлийн хөхтөн, 16 зүйл шувуу, 8 зүйл мөлхөгчид тархдаг.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Өмнөговь аймгийн Мандал-Овоо сумын нутагт орших Бурхан дэлийн алтын үндсэн ордыг ашиглах үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг тооцоход нийт 42 сөрөг нөлөөллийг тооцсон бөгөөд үүний 15 буюу 36% нь бага, 21 буюу 50% дунд, 5 буюу 12% нь их бол 1 буюу 2% нь маш бага гэсэн нөлөөллийн үнэлгээний зэрэглэлд хамаарагдаж байна.

Үүнээс дүгнэхэд төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл нь дундаас их байна.

Хүснэгт 3-1. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний дүгнэлт

Байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг	Үнэлгээний зэрэглэл				Нийт
	Бага	Дундаж	Их	Маш бага	
Агаарын чанар	6	2		1	9
Амьтны аймаг	4	4			8
Газрын гадарга / хэвлий	2	3	2		7
Ургамлан нөмрөг	1	4			5
Усан орчин	3	3			6
Хөрсөн бүрхэвч		5	3		8
Нийт /тоогоор/	15	21	5	1	42
Нийт /хувиар/	36%	50%	12%	2%	100%

Байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрд үзүүлэх нөлөөллийг тооцоход агаарын чанар, амьтны аймаг болон хөрсөн бүрхэвчид сөрөг нөлөөллийг илүүтэйгээр үзүүлэхээр байна.

ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

“Мандал ресурс” ХХК-ийн үйлдвэр, уурхайн 2026 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахдаа 2023 онд “Шүрэн завъяа” ХХК-ийн боловсруулсан “Бурхан дэл алтны үндсэн орд ашиглах төсөл”-ийн “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тайлан”- гаар тодорхойлогдсон төсөл хэрэгжүүлэгчийн хүлээх үүрэг амлалтаас гадна Монгол Улсын Байгаль орчны багц хууль, холбогдох дүрэм журам, стандартуудын шаардлагуудыг мөрдлөг болгон боловсруулсан бөгөөд энэ төлөвлөгөөнд тусгагдсан үүрэг даалгавруудыг биелүүлэхийг гол зорилго болгосон.

Хамрах хүрээ: Бурхан дэл алтны уурхайн MV-016759 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд явагдаж байгаа үйлдвэрлэл, олборлолтын үйл ажиллагаа хамаарна.

**2026 ОНД МV-016759 ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗАРДАЛ**

№	Төлөвлөгөөний бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Нийт, төг
5.	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	34,400,000
5.1.	Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	1,400,000
5.2.	Усны нөөц, чанарт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	3,000,000
5.3.	Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	0,0
5.4.	Ургамлан нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	0,0
5.5.	Амьтны аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	30,000,000
6.	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээний төлөвлөгөө	0,0
7.	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	75,000,000
8.	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	0,0
9.	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	0,0
10.	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	1,000,000
11.	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	5,500,000
12.	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	24,825,000
12.1.	Хөрсний хяналт шинжилгээ	10,000,000
12.2.	Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ	1,200,000
12.3.	Усны түвшин, чанарын хяналт шинжилгээ	7,625,000
12.4.	Ургамлын судалгаа	3,000,000
12.5.	Амьтны судалгаа	3,000,000
13.	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	14,000,000
14.	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	0,0
Нийт дүн, төг		154,725,000

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

5.1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээнд агаарын чанарт нөлөөлөх үйл ажиллагаануудыг тодорхойлсон байдаг. **Тухайлбал:** Хүнд машин механизм, бүх төрлийн тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн, хүдрийн болон хаягдал чулуулгын овоолгууд, ил уурхай, үйлдвэр, түлшний хэрэглээ зэргээс агаарын чанарт нөлөөлөх сөрөг нөлөөллүүд бий болох эрсдэлтэй. Эдгээр эх үүсвэрүүдээс хүрээлэн буй орчны агаарын чанарт нөлөөлж буй аливаа сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд дараах 16 арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.

Хүснэгт 5-1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Тээврийн хэрэгсэл, хүнд машин механизмын хөдөлгөөнөөс тоосжилт бий болох	Замаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах - хурдны хязгаарыг дагаж мөрдүүлнэ. Тээврийн хэрэгслүүдэд байрлуулсан GPS-ийн мэдээнд хяналт тавих (шаардлагатай бол хурдны хязгаарын тэмдэг, тэмдэглээ байрлуулах)	Уурхайн талбайн дотоод болон талбайн гадна ашиглагдаж буй замууд	Тодорхойлох боломжгүй	-	Тодорхойлох боломжгүй	500,000	Жилийн турш	"Агаарын тухай" болон "Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай" хууль; MNS 4585:2016 "Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага" MNS 5885:2008 "Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэмжээ. Техникийн ерөнхий
2	Тээврийн хэрэгсэл, хүнд машин механизмын хөдөлгөөнөөс тоосжилт бий болох	Замын тоосжилтыг бууруулах зорилгоор усалгаа хийх (дулааны улиралд усалгааг тогтмол хийх)	Үйлдвэр, уурхайн дотоод шаардлагатай бүх зам талбай	Нэгж усалгаа	-	Тодорхойлох боломжгүй	-	Жилийн турш	
3	Тээврийн хэрэгсэл, хүнд машин механизмын	Тээврийн хэрэгслийг жил болгон үзлэг оношлогоонд хамруулах	Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглаж буй бүх тээврийн	Ширхэг	30,000	30	900,000	Жил бүр	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ хэрэгсэл	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	хөдөлгөөнөөс тоосжилт бий болох								шаардлага" MNS 6063:2010 "Агаарын чанар, хот суурин газрын гадаад орчны агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ"
4	Үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас агаарын чанарт нөлөөлөх хий нэгдэл үүсэх	Үйлдвэрийн үйл ажилланаанд тогтмол хяналт тавьж агаар дахь синилийн хүчлийн гар багажаар хэмжих	Үйлдвэрийн бүс	Хэмжсэн тоо	Үйл ажиллагааны зардал	12	Үйл ажиллагааны зардал	Сар бүр	MNS 5885:2008 "Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэмжээ. БОНБНҮ-ий тайлан.
	Нийт						1,400,000		

5.2. Усны нөөц, чанарт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Усны менежментийн бодлогын хүрээнд уурхайн бүх үйл ажиллагаанд усыг зөв зохистой хэмнэлттэй хэрэглэх, усны хэрэглээг хамгийн бага түвшинд хүргэх, усны дахин ашиглалтыг 80 хувиас дээш байлгах, мөн үйл ажиллагаа явуулж буй бүс нутгийн усны нөөц, чанарт учирч болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, орон нутгийн иргэдийн хэрэглээний усны нөөц, чанарыг хэвээр хадгалахыг зорин ажилладаг.

Хүснэгт 5-2. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ус ашиглуулах дүгнэлтэнд заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн ашиглах, бусад зориулалтаар ус ашиглах, бусдад худалдан борлуулж усны нөөцөд хохирол учруулах	Усны тухай хууль тогтоомж, дагалдах журам, ус ашиглах гэрээ, ус ашиглуулах дүгнэлтийг төрийн захиргааны байгууллагаар гаргуулах, дагаж мөрдөх	Уурхайн үйл ажиллагааны хүрээнд	Усны төлбөрт төлсөн мөнгөн дүн	Гэрээний дүн	12	Гэрээний дүн	Сар бүр	Усны тухай хууль болон холбогдох дүрэм журам, Ус ашиглах гэрээ, Ус ашиглуулах дүгнэлт
2	Усыг хэмнэх, зөв зохистой ашиглах мэдлэг мэдээлэл дутмагаас усны нөөцөд хохирол учрах	Усны зохистой ашиглалтын талаар сургалт явуулах	Төслийн үйл ажиллагааны хүрээнд	Сургалтанд хамрагдсан ажилчдын тоо	Үйл ажиллагааны зардал	1	Үйл ажиллагааны зардал	1 удаа	Компанийн дотоод журам
3	Уст цэгийг хамгаалах, сайжруулах	Булгийн эхийг хашаажуулах, хамгаалах	Мандал-Овоо сум	1	3,000,000	1	3,000,000	2026 он	БОНБНУ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
4	Нуруулдан уусгах талбай болон хаягдлын сангаас шүүрэлт нэвчилт үүсэж газар доорхи усыг бохирдуулах доорхи усыг бохирдуулах	Хаягдлын сан болон нуруулдан уусгах талбайгаас нэвчилт үүсч буй эсэхэд хяналт тавих	Бүх хяналтын цоонууд	Хийсэн хяналт шалгалтын тоо	Үйл ажиллагааны зардал	52	Үйл ажиллагааны зардал	7 хоног бүр	БОНБНУ
	Нийт дүн						3,000,000		

5.3. Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 5-3. Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүд

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Хөрсөн бүрхэвчийг хөндөж хуулах хадгалах	Хяналтгүйгээр газар хөндөхөөс сэргийлж аливаа газар хөндөх үйл ажиллагааг эхлүүлэхийн өмнө дотоодод хэрэгжүүлдэг Газар хөндөх зөвшөөрөл (ГХЗ) олгох,	Уурхайн үйл ажиллагааны хүрээнд	ГХЗ хүссэн, олгосон талбайн тоо, хэмжээ	Үйл ажиллагааны зардал	Газар хөндөх зөвшөөрлийн хүсэлт бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Газар хөндөх зөвшөөрлийн маягт. MNS 5916:2008 "Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт,
2	Хөрсөн бүрхэвчийг хөндөж хуулах хадгалах	Газарзүйн мэдээллийн системд шимт, шимэрхэг хөрсний овоолгуудын байршил, хэмжээг бүртгэх, зурагжуулах	Уурхайн үйл ажиллагааны хүрээнд	Хөрсний овоолгын зургийг хагас жилээр шинэчлэх	Үйл ажиллагааны зардал	Урт хугацааны шимт, шимэрхэг хөрсний овоолго тус бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
3	Хуулсан шимт болон шимэрхэг хөрсийг стандартын дагуу зөв хадгалж, ашиглах	Шимт болон шимэрхэг хөрсийг хадгалах талбайг зөв тодорхойлох, овоолгыг зөв үүсгэхэд хяналт тавих	Уурхайн үйл ажиллагааны талбайн хэмжээнд	Шинээр шимт болон шимэрхэг хөрсний овоолго үүсгэх,	Үйл ажиллагааны зардал	Шимт болон шимэрхэг хөрсний хуулалт хийгдэх бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
4	Олон салаа зам гаргаж, хөрсний эвдрэл үүсгэх	Авто замын трасс батлуулж, трассын бус замаар зорчихгүй байх чиглэл өгч, хяналт тавих	Уурхайгаас – Мандал-Овоо – Цогт-Овоо чиглэл	км	Тодорхойлох боломжгүй	Замын урт	Тодорхойлох боломжгүй	2026 он	Авто замын тухай хууль
Нийт дүн							0,0		

5.4. Ургамлан нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Ирэх 2026 онд нэр дурьдсан компанийн дотоод журмуудын хэрэгжилтийг ханган, ургамлын аймаг, ургамлан нөмрөг, ховор ургамлын хамгааллын хүрээнд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулахад чиглэсэн дараах 3 бүлэг ажлыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна.

Хүснэгт 5-4. Ургамлын аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ургамлан нөмрөг нөлөөлөлд өртөж доройтох, дарагдах, устах	Уурхайн хашаан дахь хөндөгдөөгүй талбайн ургамлын тархалтын зураглал хийх	Төслийн талбай	Зураглал, бүртгэл	ОХШХ-т тусгагдсанаар	Тодорхойлох боломжгүй	ОХШХ-т тусгагдсанаар	Жилд 1 удаа	БОНБНУ
Нийт дүн							0,0		

5.5. Амьтны аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 5-5. Амьтны аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Хур бороо багатай, ган зудтай үед зэрлэг амьтан үхэж хорогдох	Ган зуд болон байгаль, цаг уурын хүнд нөхцөл үүссэн тохиолдолд зэрлэг амьтдыг хамгаалах Биотехникийн арга хэмжээг зохион байгуулах	Мандал-Овоо сумын нутагт	Хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	10,000	200	2,000,000	Цаг үеийн хүнд нөхцөл үүссэн үед	Өмнөговь аймгийн Байгаль орчны газар, Мандал-Овоо сумын байгаль хамгаалагч нарын өгсөн зөвлөмжийн дагуу
2	Биологийн олон янз байдлыг тэтгэх	Хөв, цөөрөм байгуулах	Мандал-Овоо сум Баянхошуу баг	ш	-	1	28,000,000	2026 он	Усны тухай хууль, Усны барилга байгууламжийн зураг төсөл зохиох үндсэн журам
3	Зэрлэг ан амьтан гэмтэх бэртэх	Зэрлэг ан амьтан асран хамгаалах төвд дэмжлэг үзүүлэх	Өмнөговь аймаг	-	-	1	Дотоод үйл ажилагааны зардал	2026	-
Нийт дүн							30,000,000		

ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 6-1. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Нийт зардал, төгрөг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Тухайн нөхөн сэргээх талбайг шимт болон шимэрхэг хөрсийг дэс дарааллаар нь буцаан дүүргэлт хийж, өнгөн хөрс дэвсэж хэлбэршүүлэх. 2026 онд техникийн нөхөн сэргээлт хийх талбай: Хөрсний 1-р овоолго – 2.0 га	га	2.0	Үйл ажиллагааны зардал	Үйл ажиллагааны зардал	II-X сард	Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал (2015 оны А-138)
2	Биологийн нөхөн сэргээлт	Төлөвлөгдөхгүй	-	-	-	-	-	-
3	Татан буулгах, хаалтад бэлтгэх	Төлөвлөгдөхгүй	-	-	-	-	-	-
Нийт дүн						0,0		

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 7-1. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрт нэгдэх	2025 онд “Олон бургастай”-д тарьсан модны арчилгаа, усалгааг үргэлжлүүлэн хийх, нэмж тухайн талбайд тод тарих ажлын зохион байгуулна.	Мандал-Овоо сум, Олон бургастай	15,000	5,000	75,000,000	Жилийн турш	Ойн тухай хууль, БОНБНУ-ий тухай хууль
Нийт дүн						75,000,000		

НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 8-1. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2026 онд нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ төлөвлөгдөхгүй.							

ЕС. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн ашиглалтын талбай орчимд хийгдсэн судалгаагаар ямар нэгэн археологи, палеонтологийн олдвор бүртгэгдээгүй. Төслийн үйл ажиллагааны явцад соёлын өв илэрсэн олдсон тохиолдолд үйл ажиллагааг түр зогсоож соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 30.4-т заасны дагуу олдворыг илрүүлсэн өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор сум, дүүргийн бүртгэл мэдээллийн санд бүртгүүлнэ.

АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 10-1. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Байгалийн давтагдашгүй хүчин зүйлээс үүсэх аюул эрсдэл	Цаг агаар, гамшгийн үеийн мэдээллийг ажилтануудад хүргэж, үйл ажиллагаандаа уялдуулж ажиллах	Төслийн талбай	Мэдээлэл хүргэсэн тоо хэмжээ	Үйл ажиллагааны зардал	Үйл ажиллагааны зардал	7 хоног бүрээр	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
2	Гал түймэр	Гал унтраах багаж хэрэгслийн иж бүрдлийг байнгын бэлэн байлгах, шаардлага хангаагүй галын хор багаж хэрэгслийг тухай бүрд шинэчлэн байршуулах	Төслийн талбай	10	100,000	1,000,000	Үйл ажиллагааны туршид	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, MNS 5566 : 2005 Галын аюулаас хамгаалах. Аж ахуй нэгж байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
3	Гал түймэр	Гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх сургалтыг УУАА болон компанийн ХАБ-ын мэргэжилтэнүүд хамтран зохион байгуулах	Нийт ажилчид	Сургалтанд хамрагдсан хүний тоо	Үйл ажиллагааны зардал	Үйл ажиллагааны зардал	Жилд 2 удаа	багаж хэрэгслийн зайлшгүй шаардлага, норм. MNS 4244 : 1994 Хөдөлтөр хамгааллын систем. Галын аюулгүй байдал, Ерөнхий шаардлага MNS 5390 : 2004.
4	Үйл ажиллагааны явцад технологийн горим алдагдах гэнэтийн авар ослын улмаас химийн бодис алдагдах	Баяжуулах үйлдвэр доторх агаарын хийн агууламжийг илрүүлдэг мэдрэгчтэй багажийн бүрэн бүтэн байдлыг шалгах	Үйлдвэр	Хяналт шалгалтын тоо	Үйл ажиллагааны зардал	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Монгол Улсын Шадар Сайд, БОАЖ-ын сайд, ЭМ-ийн сайдын 2017 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдрийн 54/A/136A/215 дугаар хамтарсан тушаалын хавсралт Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам.
5	Химийн бодисын нөлөөнд өртөх	Химийн хорт болон аюултай бодистой харьцаж ажиллагчдад аюулгүй ажиллагаа, болзошгүй осол, эрсдэлээс сэргийлэх болон анхан шатны тусламж үзүүлэх сургалтыг зохион байгуулах	Үйлдвэр	Сургалтанд хамрагдсан ажилтаны тоо	Үйл ажиллагааны зардал	Үйл ажиллагааны зардал	Жил бүр	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн тухай хуулийн 12-р зүйл

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
6	Үер	Үер болон хүчтэй салхи шуурганы дараа уурхайн гадаад болон дотоод зам талбай эвдрэлд орсон тохиолдолд засах, сайжруулах	Гадаад болон дотоод зам талбай	Тохиолдлын тоо	Үйл ажиллагааны зардал	Үйл ажиллагааны зардал	Шаардлагатай тохиолдолд	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
	Нийт дүн					1,000,000		

АРВАН НЭГ. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн үйл ажиллагаанаас гарсан эрдсийн бус хог хаягдлыг цуглуулах, ангилах, түр хадгалах, зарим нэр төрлийн энгийн хог хаягдлыг ландфиллд булшлах, хог хаягдлыг дахин боловсруулах тусгай зөвшөөрөлтэй компаниудад шилжүүлэх зэрэг үйл ажиллагааг явуулж байна.

Хүснэгт 11-1. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, (төгрөг)	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ахуйн болон аюултай хог хаягдал	Батлагдсан маягт болон “Эх үүсвэрээс гарах хог хаягдлын кодчилсон жагсаалт”-ын дагуу хог хаягдлаа тухай бүр хөтлөх	Төслийн хүрээнд	Тайлан, бүртгэл	Тодорхойлох боломжгүй	Жилд нэг удаа	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Хог хаягдлын улсын тоо бүртгэл хөтлөх журам

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, (төгрөг)	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
2	Ахуйн болон аюултай хог хаягдал	Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, дахин ашиглах үндэсний компаниудтай хамтран ажиллах хүрээгээ нэмэгдүүлэх	Төслийн хүрээнд	тн	Тодорхойлох боломжгүй	Хамтран ажиллах ХХК-уудын тоо	Гэрээнд заасан үнийн дүнгээр	Жилийн турш	Компанийн дотоод журам
3	Аюултай хаягдал	Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж эх үүсвэр дээр түр хадгалах цэг байгуулах	Төслийн хүрээнд	ш	3,000,000	1	3,000,000	2026 он	Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах дахин боловсруулах устгах, журам
4	Аюултай хаягдал	Тос, тослох материалар бохирдсон хөрсийг саармагжуулах талбайд байршуулах, бүртгэл хөтлөх	Төслийн хүрээнд	Бүртгэл мэдээлэл	Тодорхойлох боломжгүй	Тохиолдол бүрт	Тодорхойлох боломжгүй	Жилийн турш	БОНБНУ
5	Энгийн хаягдал	Төслийн үйл ажиллагаанаас гарсан хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр ангилан ялгах	Төслийн хүрээнд	тн	Тодорхойлох боломжгүй	Тодорхойлох боломжгүй	Тодорхойлох боломжгүй	Жилийн турш	Хог хаягдлын тухай хууль

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, (төгрөг)	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
6	Энгийн хог хаягдал	Ангилан ялгах савны тоог нэмэгдүүлэх /хотхон, үйлдвэр, ЗҮХ, оффис, лаборатори/	Төслийн хүрээнд	ш	500,000	5	2,500,000	2026 оны 1-р сар	Хог хаягдлын тухай хууль, компанийн дотоод журам
	Нийт дүн						5,500,000		

АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

12.1. Хөрсний хяналт шинжилгээ

Уурхайн үйл ажиллагааны үр дүнд хөрсний хими, физикийн шинж чанар, хүнд металлын агууламжид гарч болох өөрчлөлт, мөн түүнчлэн хөрсний чанар нь холбогдох стандартын шаардлагуудыг хангаж буй эсэхийг хянах зорилгоор хяналт шинжилгээтэй холбоотой доорх 3 бүлэг ажлыг 2026 онд хийхээр төлөвлөж байна.

Хүснэгт 12-1. Хөрсний хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Тоо хэмжээ, ш	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт арга, аргачлал
1	Хөрсний чанар-Хими физикийн ерөнхий үзүүлэлтүүд	Нийт 2 цэгт 1. Шимт хөрсний овоолго 2. Хөндөгдөөгүй талбай	Улирал бүр	8	100,000	800,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэх.	MNS 3298 : 1990 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Тоо хэмжээ, ш	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт арга, аргачлал
2	Хүнд металлын шинжилгээ	Нийт 10 цэгт 1. Үйлдвэрийн орчим 2. Хаягдлын далангийн баруун талд 3. Хаягдлын далангийн зүүн талд 4. Нуруулдан уусгах талбайн урд талд 5. Нуруулдан уусгах талбайн хойд талд 6. Химийн бодисын агуулах 7. Түлшний агуулах 8. Шатахуун түгээх станцын ойр орчим 9. Тээвэрлэлтийн зам 10. Хөндөгдөөгүй талбай	Улирал бүр	40	200,000	8,000,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэх.	MNS 3298 : 1990 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд MNS 5890 : 2019 Хөрс бохирдуулагч бодис элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
3	Микробиологийн шинжилгээ	Нийт 3 цэгт 1. Цэвэрлэх байгууламжийн ойр орчим 2. Ажилчдын хотхон 3. Шимт хөрс	Улирал бүр	12	100,000	1,200,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэх.	MNS 3298 : 1990 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд
Нийт дүн						10,000,000		

12.2. Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ

Хүснэгт 12-2. Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Тоо хэмжээ, ш	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт арга, аргачлал
1	Тоосны хэмжилт PM 2.5, PM 10, нийт тоос	Нийт 7 цэгт 1. Ил уурхайн олборлолт орчим 2. Тээвэрлэлтийн зам 3. Баяжуулах үйлдвэр орчим 4. Ажилчдын хотхон 5. Тэсэлгээний агуулах орчим 6. Худаг 7. Харьцуулалтын цэг	Улирал бүр /20 мин/	Хэмжилтийн тоо	-	-	Дотоодын хэрэгцээний багаж	MNS 4585 : 2016 Агаарын чанар техникийн ерөнхий шаардлага
2	Агаарын чанарын үзүүлэлт SO ₂ NO ₂ CO	Нийт 6 цэгт 1. Баяжуулах үйлдвэр 2. Засварын газрын ойр орчим 3. Ажилчдын хотхоны уурын зуух 4. Аюултай хог хаягдлын түр цэг 5. Түлшний агуулах 6. Автомашины зогсоолын талбай	Улирал бүр /20 мин/	24	50,000	1,200,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэх.	MNS 4585 : 2016 Агаарын чанар техникийн ерөнхий шаардлага
3	Синилийн хүчил	Нийт 5 цэгт 1. Нуруулдан уусгах талбайн 2. Химийн бодисын агуулах 3. Хаягдлын далан 4. Баяжуулах үйлдвэр 5. Химийн лаборатори	Улирал бүр /20 мин/	12	-	-	Дотоодын хэрэгцээний багаж	MNS 4585 : 2016 Агаарын чанар техникийн ерөнхий шаардлага
Нийт дүн						1,200,000		

12.3. Усны түвшин, чанарын хяналт шинжилгээ

Усны мониторингийн цооногуудын усны түвшинг мониторингийн хөтөлбөрт заасан хуваарийн дагуу хэмждэг бөгөөд ашиглалт явагдаж байгаатай холбогдуулан ашиглалтын худаг болон зарим цооногуудад усны түвшин хэмжигч гар багаж ашиглан өдөр тутам хэмжилт хийдэг.

2026 онд доорх хүснэгтэд үзүүлсэн 2 бүлэг хяналт шинжилгээний мониторингийн ажлыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна.

Хүснэгт 12-3. Усны түвшин, чанарын хяналт шинжилгээ

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Тоо хэмжээ, ш	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт арга, аргачлал
1	Ерөнхий хими болон хүнд металлын шинжилгээ	1. Хяналтын цооногууд 2. Ашиглалын худаг 3. Цэвэрлэх байгууламж	Улирал бүр	1 удаа	125,000	1,625,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэх.	MNS 0900 : 2018 Ундны ус эрүүл ахуйн шаардлага
2	Микробиологийн шинжилгээ	1. Ашиглалын худаг 2. Цэвэрлэх байгууламж	Улирал бүр	1 удаа	75,000	6,000,000	Итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэх.	MNS 4943 : 2015
Нийт дүн						7,625,000		

12.4. Ургамлын судалгаа

Хүснэгт 12-4. Ургамлын судалгаа

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Тоо хэмжээ, ш	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт арга, аргачлал
1	Ургамлын судалгаа	Төслийн талбайн хэмжээнд	Жилд 1 удаа	Ургамлын мониторингийн бүх цэгүүдэд	-	3,000,000	Мэргэжлийн байгууллагатай хамтран гүйцэтгэх	Ургамлын бичиглэл, судалгааны аргачлал
Нийт дүн						3,000,000		

12.5. Амьтны судалгаа

Хүснэгт 12-5. Амьтны судалгаа

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Тоо хэмжээ, ш	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт арга, аргачлал
1	Амьтны судалгаа	Төслийн талбайн хэмжээнд	Жилд 1 удаа	Тодорхойлох боломжгүй	-	3,000,000	Мэргэжлийн байгууллагатай хамтран гүйцэтгэх	Амьтны судалгааны аргачлал
	Нийт дүн					3,000,000		

АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 13-1. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь 2025			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			Cap	Cap	Cap		
1	Дэлхийн усны өдрийг тохиолдуулан Мандал-Овоо сумын ЕБС-ийн сурагчдын дунд өдөрлөг зохион байгуулах	3,000,000	III/22			Тогтвортой хөгжлийн менежер Ч. Ганзориг	БОНБНУ
2	Байгаль орчныг хамгаалах сургалтыг жилд нэг удаа зохион байгуулах, холбогдох байгаль хамгаалагч нартай харилцаа холбоотой ажиллах	1,000,000		VI			
3	Орчны хяналт мониторингийн хөтөлбөрийг хөндлөнгийн байгууллагаар хийлгэх	10,000,000			VIII		
	Нийт дүн	14,000,000					

**АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН
ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Хүснэгт 14-1. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	2026 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг газар дээр нь үзэж шалгах ажлын хэсгийн үзлэг шалгалт	Ажлын хэсгийн дүгнэлт	Байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ болон орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн үр дүн	4-р улирал	Үйл ажиллагааны зардал	“Мандал ресурс” ХХК	Өмнөговь аймгийн Байгаль орчны газар
2	2026 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлэх	Тайлангийн эх хувь	Хэрэгжилтийн тайлан	1-р улирал	Үйл ажиллагааны зардал	“Мандал ресурс” ХХК	-
3	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг орон нутгийн иргэдийн хурлаар танилцуулах	Танилцуулга хийх	2026 оны тайлангийн хэрэгжилт	2026 он	Үйл ажиллагааны зардал	“Мандал ресурс” ХХК	Мандал-Овоо сум, Баянхошуу баг
Нийт дүн					0,0		

УУЛ УУРХАЙН ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Хянасан огноо	
Хянасан мэргэжилтний хувийн дугаар	
Дүгнэлт	
Шийдвэрийн төсөл	
Ололт, амжилттай тал	
Дутагдалтай сул тал	
Шаардлага	

Нэг. Төсөл хэрэгжүүлэгч хуулийн этгээд, төслийн тухай товч мэдээлэл

Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 6.1 болон 6.2-ыг үндэслэн дагуу тухайн төслийн хуулийн этгээд мэдээллийн төрлийн харгалзах мөр, багананд мэдээллийг товч хэлбэрээр үнэн зөв оруулах.

Тухайн төсөлд хамаарахгүй хэсгийг “*хамааралгүй*” гэж бөглөх.

1.2.7 дахь хаалтын дараах зориулалт гэдэгт уурхайн хаалтын дараа нөхөн сэргээсэн газрыг бэлчээр, газар тариалан, агуулах, олон нийтэд зориулсан үйлдвэр, үйлчилгээ гэх мэт тухайн газрыг эдийн засгийн эргэлтэнд оруулахаар төлөвлөж буй бол орон нутагтай урьдчилан тохиролцсон чиглэлийг оруулах.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
1.1	Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуй нэгжийн нэр	“Мандал ресурс” ХХК
	Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	9011405030
	Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	Уул уурхай
	Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг	Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Энхтайваны өргөн чөлөө, Авзага трейд оффис, 3 давхар, 301 тоот
	Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Гансүх овогтой Дашдэндэв
	Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Б. Отгонбаатар, 88145600
1.2	1. Төслийн нэр	Бурхан дэл алт
	Төслийн харъяаллын байршил	Өмнөговь аймаг, Мандал-Овоо сум
	Төслийн ангилал	Уул уурхай
	А. Нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт	Алт
	Б. Ил уурхай, далд уурхай, шороон орд	Ил уурхай
	В. Баяжуулах үйлдвэр	Баяжуулах үйлдвэр
	Төсөл эхэлсэн огноо	2022 он
	Төсөл хэрэгжих хугацаа	2022-2027 он
	Уурхайн хаалт эхлэх огноо	-
	Хаалтын дараах зориулалт	Бэлчээрийн зориулалт
	ТЭЗҮ баталсан огноо	2022 он
	Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/	“Хамааралгүй”
	Ажилчдын тоо	400
	Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	Батлагдсан
	Тухайн төсөлд хамаарах дэд бүтэц	-
	Замын урт, эхлэл, төгсгөлийн цэг, чиглэл	-
	Шатахуун түгээгүүрийн тоо	4
	Шатахууны агуулахын агууламжийн хэмжээ	100 тонн
	Тэслэх, дэлбэлэх бодисын үйлдвэрийн хүчин чадал гэх мэт	Зөөврөөр

Хоёр. Төсөл хэрэгжүүлэх чиглэлээр олгогддог тусгай зөвшөөрөл, дүгнэлт лавлагааны товч мэдээлэл

Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай 2.3-ыг үндэслэн хуулийн этгээд тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдох доорх мэдээллийг үнэн зөв оруулах.

Тусгай зөвшөөрөл, ашигт малтмалын нөөц, ТЭЗҮ баталсан хуулийн этгээд, дугаар, огноог оруулах

Доорх хүснэгтийн 2.1.9, 2.1.10-т тусгагдсан холбогдох 7 материалын хуулбарыг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зайлшгүй хавсаргах. Мэдээлэл оруулах баганад хавсралтын нэрийг оруулах

№	Мэдээллийн төрөл			Мэдээлэл оруулах багана
2.1	Тусгай зөвшөөрлийн төрөл Дугаар Хүчинтэй хугацаа Талбай			MV-016759 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй талбай 2041 он 450.73 га
	Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа			Зөөврөөр
	Химийн бодисын агуулахад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт			Зөөврөөр
	Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар			-
	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд			2022-09-30, №2022/J093 Байгаль орчин, Аялал жуулчлалын яам
	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд			2021 он, “Шүрэн завъяа” ХХК Байгаль орчин, Аялал жуулчлалын яам
	Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо			
	Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо			2026
	Батлагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11 дэх маягыг хавсаргах			Хавсаргав
	Нөхөн сэргээлт	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	Тайлант онд гүйцэтгэсэн	0
			Төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх.	2
		Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	Тайлант онд гүйцэтгэсэн	0
			Төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх.	0
ТХГН-ийн тухай хууль, гол мөрний урсац эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давхацсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагааг хавсаргах			Хавсаргав	

ГУРАВ. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

- Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29 ны өдрийн А-618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 3 дугаар хавсралтанд тусгагдсан тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний агуулгад заасны дагуу химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсгээс холбогдох мэдээллийг доорх хүснэгтэд оруулах
- Тухайн жилд олон төрлийн химийн бодис ашиглахаар бол байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд химийн бодисын хор, аюул, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар хавсралтаар оруулж, доорх хүснэгтийн 3.1.1-д хавсралтын нэрийг дурдах (хэмжих нэгжийг дурдсан байх шаардлагатай)
- Химийн бодисын эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөнд дараах мэдээллийг бүрэн тусгасан тохиолдолд 3.1.2-ын мэдээлэл оруулах хэсэгт “хангалттай” гэсэн дүгнэлтийг оруулна.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
3.1	Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/	
	Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ Эрсдлийн үед авах арга хэмжээ Учруулсан хор уршгийг зайлуулах, бууруулах арга хэмжээ Хохирлын нөхөн төлбөрийг тооцох арга хэмжээ	
3.2	Шатах тослох материалын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	
	Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ Ахуйн хог хаягдал /хатуу шингэн/ Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу шингэн/ Аюултай хог хаягдал	
	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
4.1	Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	96,725,000
	Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төсөв /технологийн зөв шийдэл/	0.0
	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний	51,400,000

төсөв	
Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	0,0
Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	10,000,000
Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	0,0
Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төсөв	4,000,000
Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төсөв	0.0
Тухайн жилийн орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв.	24,825,000

ТАВ. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ

*Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 39.1.7-д заасныг үндэслэн төсөл хэрэгжүүлэгчээс доорх хүснэгтэд тусгагдсан төслийн дэд бүтэц, нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний цар хүрээ, орчны хяналт шинжилгээний цэгэн мэдээллийг тусгасан мета мэдээллийг цаасанд өнгө будаг, таних тэмдэгээр буулгасан хэлбэрээр болон файл хэлбэрээр тайланд хавсаргах.

*Доорх хүснэгтийн мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах баганыг шинжээч бөглөнө.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах багана
5.1.	Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл - Тосгон - Дэд бүтэц(зам, өндөр хүчдэл, цахилгаан сүлжээ, шугаман хоолой, станцын байршил, хашаа, тусгаарлагч, үерийн хамгаалалтын далан, аянга зайлуулагч г.м) - Хог хаягдлын цэгийн байршил - Химийн бодисын агуулахын байршил - Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах хяналтын цэгийн байршил - Тухайн жилд хуулах хөрс - Гадаад, дотоод овоолго - Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай - Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай - Гүний худгийн байршил - Дүйцүүлэн хамгааллын байршил	

ЗУРГАА. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГА ХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

*Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсгээс доорх хүснэгтийн А,Б,В,Гдэх баганад” **тодорхойлсон**”, “ **тодорхойлоогүй**”, “**хамааралгүй**” гэсэн 3 төрлийн хариултаас сонгож бөглөх.

***Дүгнэлт** гэсэн багана дахь дүгнэлтийг байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсэгт Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам болон аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын ажил хариуцсан мэргэжилтэн дүгнэлт гаргана.

Нөлөөллийн ангилал	А. Тооцсон эсэх	Б. Нөлөөлийн цар хүрээг тодорхойлсон эсэх	В. Нөлөөллийн эрчмийг тодорхойлсон эсэх	Г. Нөлөөллийн үргэжлэх хугацааг тодорхойлсон эсэх	Дүгнэлт
Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл: - бохирдуулах - Эвдэх - Доройтуулах	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	
6.2 Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл: - Бохирдуулах - Нөөцийг бууруулах	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	
6.3 Амьтан , ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл: - амьдрах орчинг хуваах - амьдрах орчинг доройтуулах - Амьдрах орчинг хомсдуулах, - нөөцийг бууруулах	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	
6.4 Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл: - бохирдуулах - тоос	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	тодорхойлсон	
6.5 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс: - хамгаалах - нүүлгэн шилжүүлэх	хамааралгүй	хамааралгүй	хамааралгүй	хамааралгүй	

ДОЛОО. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ

*Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорхи хүснэгтийн “А” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

* Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “Б”, “В” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэхэд “**тийм**”, “**үгүй**” хариулт өгнө.

* Доорхи хүснэгтийн “Г” багананд БОМТ-д тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг оновчтой тогтоосон эсэхэд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газрын ажил хариуцсан мэргэжилтнүүд “**хангалттай**”, “**хангалтгүй**” гэсэн дүгнэлт өгнө.

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах арга хэмжээний чиглэл	А. тоо	Б. Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоосон эсэх	В. Шалгуур үзүүлэлтийн хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэх	Г. Дүгнэлт
7.1 Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зайлуулах арга хэмжээ		тийм	тийм	
7.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ		тийм	тийм	
7.3 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ -Техникийн/ га, эзлэхүүн/ -биологийн / га/		тийм	тийм	
7.4 Дүйцүүлэн хамгаалалын арга хэмжээ		тийм	тийм	
7.5 Тухайн жилийн БОМТ-г хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах арга хэмжээ		тийм	тийм	
7.6 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ		тийм	тийм	
7.7 БО-ны менежментийн удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ		тийм	тийм	

НАЙМ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийг “А, Б, В, Г” баганад байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлнэ.

Хяналт шинжилгээний дээж	А. Дээж авах цэгийн тоо	Б. Дээж авах цэгийн байршил	В. Давтамж	Г. Төсөв
8.1 Хөрс	4	-Хатуу хог хаягдлын түр цэг - шимт хөрсний овоолго -ШТМ-ийн агуулах -Засвараас гарсан гарсан машины эд анги хадгалах цэг	Жилд 4 удаа	10,000,000
8.2 Ус	2	-Унд ахуйн уснаас	Жилд 4 удаа	7,625,000
8.3 Ан амьтан	тогтмол	Лицензийн талбай	1 удаа	3,000,000
8.4 Ургамал	Тогтмол	-	-	3,000,000
8.5 Агаар	4	Pm2.5, Pm10, NO ₂ , SO ₂ , CO	1 удаа	1,200,000